

6. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько : монографія. – Сер.: Нац. Безпека. – К. : Вид-во НІСД, 1997. – Вип. 2. – 144 с.

7. Система економічної безпеки держави : монографія / за заг. ред. Аркадія Ісмаїловича Сухорукова / НІПМБ. – К. : ВД "Стилос", 2009. – 685 с.

8. Яремко Л.А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний аспект : монографія / Лариса Адольфівна Яремко. – Львів : Вид-во Львівської КА, 2007. – 524 с.

Олексиенко Н.Н. Приоритеты региональной политики укрепления внешнеэкономической безопасности государства

Рассмотрена необходимость укрепления внешнеэкономической безопасности государства путем расширения полномочий региональных органов власти. Определена возможность регулирования внешнеэкономической деятельности на региональном уровне благодаря экономическим методам в противовес административным. Предложены приоритеты региональной политики в контексте укрепления внешнеэкономической безопасности государства.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, внешнеэкономическая деятельность, приоритеты региональной политики.

Oleksiyenko M.M. Regional policy priorities of strengthening the state external economic security

The necessity of strengthening the state external economic security is considered by expansion of regional municipalities' plenary powers. Possibility of adjusting the external economic activity at regional level is certain due to economic methods in a counterbalance of administrative ones. Regional policy priorities are offered in the context of strengthening the state external economic security.

Keywords: state economic security, external economic activity, regional policy priorities.

УДК 332.1

*Доц. Г.О. Партин, канд. екон. наук;
студ. О.А. Горбач – НУ "Львівська політехніка"*

ТОЛІНГ ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ ОБІГОВОГО КАПІТАЛУ

Досліджено причини використання толінгових операцій як способу залучення обігового капіталу, подано характеристику їх основних видів та варіантів розрахунків із підприємствами-переробниками давальницької сировини. Встановлено, що поряд із значними перевагами, толінгові операції в окремих випадках можуть мати негативний вплив на діяльність підприємств та галузей промисловості, обмежуючи можливості до модернізації виробництва.

Ключові слова: толінг¹, толінгер², толінгові схеми, обіговий капітал, давальницька сировина, варіанти оплати послуг перероблення.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин та вступ України до Світової організації торгівлі відкрили більші можливості для її участі в міжнародному поділі праці. Однак сьогодні багато вітчизняних підприємств зіткнулись з актуальною проблемою нестачі обігових коштів. Через це широкого

¹ **Толінг** – вид взаємодії між суб'єктами господарювання, при якій власник сировини передає її підприємству переробнику і отримує у вигляді результату готову продукцію і покриває підприємству-переробнику суму понесених витрат на переробку та узгоджений відсоток прибутковості. Фактично толінг означає перероблення сировини на давальницьких засадах.

² **Толінгер** – компанія власник сировини, що передає її на перероблення. В ролі толінгера може виступати будь-яка компанія, здатна забезпечити фінансування поставок сировини, що намагається отримати прибуток від різниці вартості кінцевого продукту і вартістю сировини із її переробленням.

застосування набули операції з давальницькою сировиною, а зокрема і толінг. Необхідно зазначити, що сьогодні механізми управління толінговими операціями недостатньо відпрацьовані, особливо щодо оцінювання їхнього впливу на рівень конкурентних переваг підприємства на ринку. Зазвичай, толінгери не зацікавлені у збільшенні статутного капіталу підприємств-переробників чи у їх науково-технічному розвитку. Тому за певних умов такі операції можуть негативно впливати на виробничий потенціал українських підприємств, що здійснюють операції з давальницькою сировиною, знецінюючи його.

Мета роботи полягає у розкритті особливостей здійснення толінгових операцій з давальницькою сировиною, їх впливу на конкурентні позиції підприємств на ринку та визначенні їхньої ролі у забезпеченні підприємств необхідними обіговими коштами.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Теоретичні засади формування і використання обігового капіталу підприємства викладені у працях багатьох науковців, зокрема: Ф. Кене, А. Маршала, Дж. Ст. Мілля, А. Сміта та інших. Проблематику толінгу висвітлено в працях таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як А. Сисоєв, В. Мамутов, Б. Кліяненко, О. Чаленко, О. Лабурцева, Н. Тарнавська. У роботах цих учених представлено характеристику операцій з давальницькою сировиною та подано оцінку впливу толінгу на результати діяльності підприємства. На думку О.І. Лабурцевої, толінг (англ. tolling) – це послуги з перероблення імпоротної сировини, що ввозиться на митну територію держави без оподаткування і передачі прав власності вітчизняному підприємству, яке її переробляє, із подальшим вивезенням готової продукції за межі держави [2]. Своєю чергою, толінгер – компанія-власник сировини, що передає її на перероблення. В ролі толінгера може бути будь-яка компанія, здатна забезпечити фінансування поставок сировини, і яка розраховує отримати прибуток від різниці між вартістю кінцевого продукту та вартістю сировини і витратами на її перероблення на виробничих потужностях підприємств країни-партнера.

Виклад основного матеріалу. Для фінансування виробничо-господарської діяльності, за умов дефіциту власних коштів, підприємства змушені залучати позиковий капітал. Серед альтернативних способів залучення капіталу, що досить активно використовують підприємства в останні десятиліття, варто виділити толінг, застосування якого помітно поживавилось з 1983 р. Толінгові схеми, як нова форма міжнародної кооперації, були сформовані під тиском міжнародної конкуренції та підвищення актуальності питання з оптимізації виробничих витрат на основі використання різниці у рівні оплати праці в різних країнах світу. Тобто під толінгом розуміють операції з перероблення давальницької сировини іноземних замовників на підприємствах із вивезенням у майбутньому готової продукції за кордон під митним контролем держави.

Давальницькою вважається сировина, передана її власниками без оплати, на договірній основі, підприємствам-переробникам для виробництва готової продукції шляхом перероблення, технологічної доробки, розливу підакцизних товарів тощо. Н.М. Стрельченко зазначає, що толінг є різновидом схеми роботи підприємства на основі давальницької сировини, за якої інозем-

ний замовник сплачує виробникові за перероблення сировини і стає власником отриманої готової продукції, яку потім вивозить за кордон та реалізує на зовнішніх ринках [4].

Толінг набув поширення у світовій економічній практиці й узаконений Всесвітньою торговельною організацією як одна із форм міжнародного поділу праці. Передумовами тому послужили супутні толінгу економічно привабливі фактори, зокрема гнучкість варіантів розрахунків під час перероблення давальницької сировини. Нині у світовий і вітчизняний комерційний оборот міцно ввійшло поняття "толінгові операції", що походить від англійського слова "tolling", яке дослівно означає оплату за послуги з перероблення давальницької сировини цією ж сировиною. У широкому розумінні під толінговими операціями розуміють порядок організації виробництва з перероблення давальницької сировини, способи реалізації готової продукції, виготовленої із цієї сировини, умови й форми розрахунків за послуги з перероблення [5].

В економічній літературі виділяють два види толінгу: внутрішній та зовнішній. Внутрішній толінг передбачає придбання іноземною фірмою сировини в Україні, а зовнішній – ввезення сировини з-за кордону. За кордоном толінгові операції здійснюються з активною і пасивною переробкою. Активною вважають перероблення наданих ресурсів іноземними партнерами (толінгерами) на підприємствах країни-переробниці, а пасивною – за якої перероблення сировини здійснюють підприємства країни-переробниці для іноземного замовника [4].

Учасниками толінгових операцій, окрім замовників і підприємств-переробників, можуть бути додаткові посередники, постачальники, консультанти, які в процесі підприємницької діяльності не тільки взаємодіють, але й конкурують між собою.

Серед основних мотивів здійснення толінгових операцій для замовника може бути пошук шляхів зниження собівартості продукції за рахунок скорочення витрат на оплату праці або ж відсутність у країні замовника необхідних технологій та потужностей для організації виробничого процесу чи нестача коштів на їх придбання. Для прикладу, в середньому українська швея отримує заробітну плату від 2500 до 4500 грн (225-406 євро) за місяць, а німецька – у 4 рази більше (900-2000 євро залежно від виконуваної роботи). Тому вигода від постачання своєї сировини в Україну для німецьких виробників очевидна. Отож, країни з високими витратами на оплату праці давно звернули увагу на необхідність розміщення замовлень на перероблення сировини в інших країнах, де рівень оплати праці є значно нижчим. Своєю чергою, для підприємств-переробників мотивами здійснення толінгу може бути прагнення завантажити власні виробничі потужності або нестача власних обігових коштів для закупівлі сировини і забезпечення виробничого процесу. Підприємство-виробник має можливість перенести на вартість продукції, виготовленої з давальницької сировини, частину своїх постійних витрат та покращити фінансові результати. Водночас, робота на давальницькій сировині зменшує потребу підприємства у кредитних ресурсах для формування запасів сировини, забезпечує зайнятість і гарантований збут продукції.

Однією з важливих проблем, пов'язаних із застосуванням толінгу є визначення ціни на толінгову операцію. З одного боку, замовник, як власник сировини і, зазвичай, повновладний власник результатів господарської діяльності, прагне будь-якими способами збільшити прибуток. З іншого боку, переробник, який володіє основними засобами і відповідним трудовим потенціалом для виконання операцій із перероблення давальницької сировини, намагаючись підвищити рентабельність своєї діяльності. Тому ціна на толінгову операцію має забезпечити додаткову вигоду як для толінгера, так і для підприємства-переробника. Зазвичай, вартість толінгу формується на основі витрат на оплату праці робітників, витрат на утримання та експлуатацію обладнання, управління виробництвом тощо. Ефективність операцій, які здійснюються за толінговими схемами, значною мірою залежить від досконалості механізму перерозподілу прибутку між двома сторонами.

За даними економічної статистики, використання толінгових схем поширене в харчовій, текстильній, швейній, фармацевтичній, хімічній галузях промисловості, у кольоровій і чорній металургії [5]. Зокрема в Європі функціонує кілька десятків заводів із перероблення цукру-сирцю в білий цукор з використанням давальницької сировини. Толінг також широко практикується як форма міжнародної кооперації, що здешевлює вартість металу в алюмінієвій промисловості.

На сьогодні низка вітчизняних підприємств переробних галузей промисловості під час організації процесу виробництва поруч із власними обіговими коштами широко використовує належні стороннім підприємствам і організаціям сировинні ресурси, тобто давальницьку сировину.

Якщо розглядати операції із давальницькою сировиною у сфері зовнішньоекономічних відносин, то під час здійснення цих операцій сировина замовника на будь-якому етапі перероблення має бути основним матеріалом. При цьому вартість сировини повинна становити не менше ніж 20 % від загальної вартості готової продукції підприємства-переробника. Під час обчислення частки давальницької сировини у собівартості готової продукції враховують вартість усієї ввезеної/вивезеної давальницької сировини та витрати на перевезення цієї сировини до виконавця робіт. Обов'язковою умовою є попереднє постачання давальницької сировини до підприємства-переробника. Усі перелічені вище умови мають виконуватись одночасно. Термін перероблення сировини залежить від особливостей виробничого процесу і розпорядження продукцією перероблення, однак не може перевищувати 90 днів.

До об'єктивних причин використання толінгу на пострадянському економічному просторі належать: дефіцит власної сировини за наявності потужного комплексу переробних підприємств; відсутність в останніх обігових коштів, достатніх для придбання необхідної кількості сировини; соціальний тиск із боку незавантаженого роботою виробничого персоналу переробних підприємств; реальна загроза згортання й припинення виробництва в деяких галузях промисловості [5].

Існує декілька варіантів оплати послуг з перероблення давальницької сировини (толінгу) (табл.).

Табл. Форми розрахунків за послуги підприємств-переробників давальницької сировини

Форми оплати	Характеристика особливостей здійснення оплати
Оплата сировиною	відповідно до угоди між толінгером та підприємством-переробником, останній одержує визначений відсоток сировини як оплату за перероблення іншої частини сировини
Оплата грошима	застосовується за умови, коли постачальник має можливості збуту готової продукції, а переробник – ні
Розрахунок готовою продукцією	у цьому разі частину отриманої продукції отримує підприємство-переробник як оплату послуг
Оплата відсутня	відповідно до угоди, норматив виходу готової продукції знижується на такий відсоток, щоб понаднормативна частина продукції залишалась у переробника і компенсувала його витрати на перероблення. Цей спосіб на підприємствах із легальним бухгалтерським обліком не застосовується

Використання толінгових схем дає можливість підприємству-переробнику за відсутності коштів на придбання сировини одержати її безоплатно від замовника, а також через нагромадження прибутку скоротити потребу в кредитних ресурсах для фінансування обігового капіталу.

Поширеною є класифікація толінгових операцій залежно від асортиментних груп давальницької сировини (рис.).

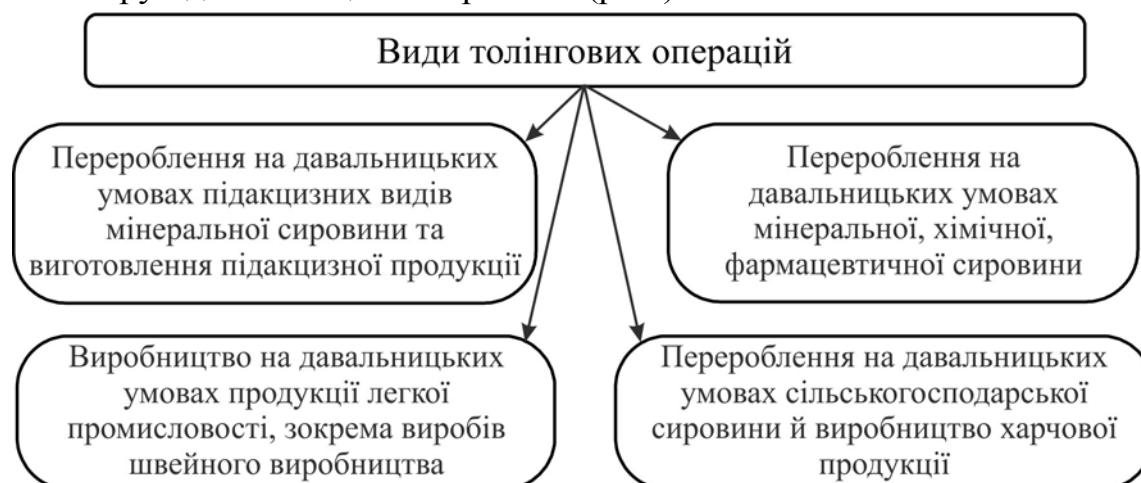

Рис. Види толінгових операцій залежно від асортиментних груп давальницької сировини

Здійснення толінгових операцій може позитивно вплинути на конкурентоспроможність підприємства-виробника та країну його розташування, оскільки, з одного боку, відкриває ринки індустріально розвинених країн для виробництва і реалізації нових товарів, виготовлення яких без толінгових схем неможливе, а з іншого – зумовлює формування позитивного ефекту для інших галузей економіки країни підприємства-переробника, насамперед внаслідок придбання іноземною фірмою сировини для виробництва продукції в цій же країні. Однак, поряд з позитивними, толінг має і низку негативних сторін, а робота за толінговими схемами в сучасних умовах часто не сприяє розвитку економіки України. Вітчизняні підприємства-переробники давальницької сировини використовують виробничі потужності та залучають робочу силу як при повноцінному виробництві, а відшкодування при цьому часто отри-

мують тільки за проведені технологічні операції. Водночас зарубіжні партнери реалізують готову продукцію і присвоюють практично всю суму прибутку. Отже, відбувається експлуатація ресурсу підприємств і знижуються економічні можливості до модернізації виробництва. З огляду на викладене, українські підприємства, які працюють на умовах толінгу, мають вдосконалювати підходи до формування ціни на здійснення операцій з давальницькою сировиною, а надалі поступово переорієнтуватися на самостійне виробництво конкурентоспроможної на міжнародному ринку продукції.

Висновок. У разі ефективної організації толінгові операції мають позитивний вплив на зростання кількості робочих місць, завантаженість виробничих потужностей підприємств, які тимчасово простоюють, сприяють зменшенню потреби в обіговому капіталі, а також збільшують доходи підприємств-переробників та держави, у якій розташовуються ці підприємства. Ґрунтуючись на справедливій ціновій політиці, такий вид комерційних угод необхідно розглядати як позитивний для країн-учасниць та як початковий етап на шляху до підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників на зовнішніх ринках.

Література

1. Кіляр О.Р. Економічна сутність операцій з давальницькою сировиною та їх вплив на розвиток економічних відносин в Україні / О.Р. Кіляр // Галицький економічний вісник. – 2007. – № 1 (12). – С. 88-93.
2. Лабурцева О.І. Маркетинг і розвиток підприємництва в легкій промисловості України : монографія / О.І. Лабурцева. – К. : Вид-во КНУТД, 2008. – 364 с.
3. Мамутов В.К. Толінгові схеми: плюси і мінуси / В.К. Мамутов, Б.Т. Кліяненко, О.Ю. Чаленко // Економіка України. – 2002. – № 1. – С. 44-50.
4. Стрельченко Н.М. Конкурентоспроможність українських виробництв щодо толінга-нерезидента / Н.М. Стрельченко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2006. – № 1. – С. 34.
5. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.almamater.com.ua/>
6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.uk.wikipedia.org/>

Партын Г.О., Горбач О.А. Толлинг как форма привлечения оборотного капитала

Исследованы причины использования толлинговых операций как способа привлечения оборотного капитала, дана характеристика их основных видов и варианты расчетов с предприятиями-переработчиками давальческого сырья. Установлено, что рядом со значительными преимуществами, толлинговые операции в отдельных случаях могут исправлять негативное влияние на деятельность предприятий и отраслей промышленности, ограничивая возможности к модернизации производства.

Ключевые слова: толлинг, толлинговые схемы, оборотный капитал, давальческое сырье, варианты оплаты услуг переработки.

Partyn G.O., Gorbach O.A. Tolling as a form of attraction of floating capital

Investigates main reasons of circulation and use of tolling operations as a method for attraction of floating capital, described their basic kinds and variants of settlements with enterprises – rehandlers of customer's raw materials. It is set that next to considerable advantages, tolling operations can on occasion effectuate negative influence on activity of enterprises and industries, limiting possibilities to modernization of production.

Keywords: tolling, tolling schemes, floating capital, customer's raw materials, variants of settlements for services of processing.